

ZLATAN VRKLJAN, *Ograda*

dijelovi odjeće). U selu su još 1834. bili vidljivi ostaci staroga grada. U okolici su očuvane ruševine dvaju srednjovj. gradova, grada *Šupljače* i grada u blizini Pavlovca (spominje ga S. Glavinić 1696).

LIT.: K. Patsch, *Die Lika in römischer Zeit*, Wien 1900, str. 66. — J. Brumšmid, *Kameni spomenici hrvatskoga narodnoga muzeja u Zagrebu*, VJHAD, 1906, str. 181. — Gj. Szabo, SG, str. 206. — R. Drechsler-Bižić, *Naselje i grobovi preistorijskih grobova Japoda u Vrepcu*, VJAM, 1958. — *Ista*, *Nasebinski objekti na nekim gradinama Like*, ibid., 1986. J. Bil.

VRGADA, otočić *JI* od Pašmana. Kao jedan od nastanjenih otoka biz. Dalmacije spominje ga Konstantin Porfirogenet pod nazivom *Lumbrikaton*. Otok je vjerojatno već u X. st. bio u sastavu zadarskoga distrikta, a 1096. zadarski prior Drago potvrđuje samostanu Sv. Krševana prihode s otoka. Jednobrodna crkva *Sv. Andrije* predromanička je građevina. Karakteriziraju je dva para dubokih lezena koje pojačavaju bačvasti svod a, vezane lukovima, oblikuju u bočnim zidovima tri dublje niše. U XV. st. otok je u posjedu mlet. komune u Zadru, a padom Venecije dijeli političku sudbinu ostale Dalmacije. — Na uzvisini iznad groblja su ruševine zida s kulama kvadratne osnove, vjerojatno ostatak ant. i ranosrednjovj. kastruma.

LIT.: T. Marasović, *Prilog morfološkoj klasifikaciji ranosrednjovjekovne arhitekture u Dalmaciji*, u knjizi: *Prilozi istraživanju starohrvatske arhitekture*, Split 1978. — *Isti*, *Graditeljstvo starohrvatskog doba u Dalmaciji*, Split 1994.

VRH, naselje u brdovitu predjelu *S Istre*. Formirano je u sr. vijeku kao ruralna aglomeracija u sastavu Pazinske grofovije, a nakon venec. osvajanja 1508. jedna je od pograničnih utvrda tzv. Rašporskoga kapetanata (do 1797). Unatoč obrambenoj namjeni, seosko obilježje nije prevladano, što se vidi u oblikovanju stambeno-gospodarskih sklopova, u povezivanju zidova kuća koji imaju ulogu fortifikacija, kao i u izoliranu smještaju župne crkve *Sv. Marije*. Ta gotička građevina, s regionalnim tipom pročelnih istaka za zvona, poslije je proširena; u njoj se nalaze kamena figuralno ukrašena kustodija iz 1463, djelo Benka iz Sočerge, škropionica s glag. datacijom u 1552, barokni i klasicistički oltari, procesijski križ, te stropne slike G. Corera. Zvonik je sagrađen odvojeno od crkve u XIX. st. Neposredno uz naselje je i kapela *Sv. Antuna Opata*, podignuta 1894. na mjestu starije građevine, od koje je ostao samo glag. natpis s god. 1463. i imenom već spomenutoga majstora Benka.

LIT.: B. Fučić, *Glagoljski natpisi*, Zagreb 1982. — M. Peršić, *Sakralni objekti Bužetine i njihova oprema*, *Buzetski zbornik*, 1986, 10. — K. Horvat-Levaj, *Gradovi-utvrde sjeveroistočne Istre*, ibid. K. H. L.

VRHOVAC, selo *SZ* od Karlovca. Dvorac Plepelić, ranobaroknoga tipa, bio je u posjedu Fodrozyja. Na položaju Ješko stoji župna crkva *Sv. Kuzme*

i *Damjana*, pregrađena 1756 (poligonalno svetište, zvonik se izdiže iz gl. pročelja pred kojim je zatvoreno predvorje). U crkvi su oltari, propovjedaonica, orgulje i kipovi iz XVII—XIX. st.

LIT.: A. Horvat, *Presjek razvoja umjetnosti u karlovačkom Pokuplju*, *Zbornik Gradskega muzeja Karlovac*, Karlovac 1964. A. Ht.

VRHOVAC, Maksimilijan, biskup i mecena (Karlovac, 23. XI. 1752 — Zagreb, 16. XII. 1827). Diplomirao filozofiju u Beču i teologiju (s doktoratom) u Bologni 1774; zagrebački biskup od 1788. Radio je na unapređenju jedinstvenoga hrvatskog jezika i pravopisa i osnovao u Zagrebu (1794) tiskaru. Na biskupskome zemljištu zasnovao je 1787. park u francuskome stilu (1794. otvoren za javnost), prozvan po njemu *Maksimir*, a u Vlaškoj ulici biskupov vrt; danas još stoji vrtlareva kućica (1790) uz koju su nekada bili staklenici (rad J. Reymunda). Kao mecena pomagao je gradnju prve javne bolnice u Zagrebu na uglu Harmice i Illice (1796—1804), sagradio je sirotište u Vlaškoj ul. (1820—27), dao da se ukrase i opreme crkve u Lepoglavi, Gradecu, Odri i Stubičkome Golubovcu (I. Gigl); adaptirao dvorac u Golubovcu (1806). Gradnjom Maksimilijanove kupelji 1811. započeo uređenje Stubičkih toplica (K. H. Vesteburg tu radi klasicističku kapelu 1814. i neogotički kupališni paviljon Dijaninu kupelj). Osnovao dioničko društvo te svojim zalaganjem omogućio gradnju Lujzinske ceste Zagreb—Rijeka (1803—09). Dopisivao se s mnogim hrv. i slav. kulturnim djelatnicima svojega doba, od kojih je nekima bio mecena. Skupio je bogatu slavensku biblioteku, a svojom donacijom od nekoliko tisuća knjiga tadašnjoj Akademiji jedan je od osnivača sadašnje Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu. U rukopisu je ostavio dio svojega *Diariuma* (u Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu).

BIBL.: *Dnevnik* (1801—1809), I, Zagreb 1987.

LIT.: V. Deželić, *Maksimilijan Vrhovac*, Zagreb 1904. — Gj. Szabo, *Maksimilijan Vrhovac*, Vijenac, 1928, 4. — L. Dobronić, *Bartol Felbinger i zagrebački graditelji njegova doba*, Zagreb 1971. — *Ista*, *Dvorac Golubovec*, Zagreb 1972. — D. Baričević, *Ivan Martin Gigl, »stukador« zagrebačkog biskupa Maksimilijana Vrhovca*, *Radovi Arhiva JAZU*, 1973, 2. — D. Pavličević, *Maksimilijan Vrhovac (1752—1827)*, Kaj, 1979, 4. — O. Maruševski i S. Jurković, *Maksimir*, Zagreb 1992. R. He.

VRHOVŠČAK, selo kraj Samobora. Kasnogotička kapela *Sv. Vida* ima poligonalno svetište; pred gl. pročeljem bočno je smješten zvonik i prigraden trijem. U kapeli su zidne slike (*Veronikin rubac* s grafitima od 1580), barokni glavni oltar iz 1757. i bočni iz 1758.

VRKLJAN, Zlatan, slikar (Zagreb, 17. II. 1955). Diplomirao na Akademiji u Zagrebu 1979 (Š. Perić). Bio je suradnik Majstorske radionice Lj. Ivančića i N. Reisera 1979—81. God. 1987—93. predaje na Akademiji